

Aleksandra Hergezele¹

Pod merytoryczną opieką dr. inż. Romualda Grockiego

ZAGROŻENIA W STREFIE PRZYGRANICZNEJ NA PRZYKŁADZIE ZGORZELCA I GOERLITZ

Streszczenie: *Zagrożenia pojawiające się w strefach przygranicznych, swoją specyfikę przejawiają pod aspektem sposobów reagowania i współpracy a także częstotliwością ich występowania. Do najbardziej charakterystycznych zaliczyć można powódź, ponieważ żywioł w swojej istocie nie zna granic, a także epidemie które stają się coraz powszechniejszym niewidzialnym wrogiem człowieka. Swobodny przepływ pomiędzy państwami jest czynnikiem determinującym zachowania o charakterze przestępczym.*

Słowa kluczowe: *zagrożenia, Zgorzelec, Goerlitz, powódź, epidemia, przestępczość zorganizowana*

WSTĘP

Miasto Zgorzelec położone jest w województwie dolnośląskim, w jego zachodniej części. Graniczy bezpośrednio z Niemcami, a wraz z Goerlitz tworzy miasto dwóch państw, potocznie zwane Europamiastem, zaś granicę między nimi wyznacza Nysa Łużycka. Z uwagi na usytuowanie Zgorzelca przy niemieckiej granicy, miasto to można uznać za modelowy przykład terenu przygranicznego, który składa się ze strefy przygranicznej oraz nadgranicznej. Pierwszą z nich jest strefa przygraniczna oznaczająca „strefę, znajdującą się nie więcej niż 30 kilometrów w oddali od granicy oraz jeżeli część jednostki administracyjnej położona jest między 30 a 50 kilometrem od granicy, również uznawana jest za taką strefę”². Drugą jest natomiast strefa nadgraniczna „wyznaczająca obszar jednostek administracyjnych przyległych do granicy państwa (w przypadku odcinka morskiego, do brzegu morskiego) w odległości 15 kilometrów”³.

Eksplorując obszar szeroko pojętej współpracy między miastami, zarówno w dziedzinie bezpieczeństwa, edukacji czy rynku pracy, warto bliżej spojrzeć na miasta partnerskie Zgorzelca. Występuje tutaj duża różnorodność, natomiast najbardziej widocznym i największym partnerem jest wspomniane wcześniej Goerlitz. Umieszczenie wielu fabryk i przedsiębiorstw w pobliżu granicy po jej niemieckiej stronie skutkuje mnogością miejsc pracy, co prowadzi do spadku bezrobocia. Wydawać by się mogło że, jest to tylko pozytywny element, z drugiej jednak strony przekłada się to na nieobsadzone stanowiska po stronie polskiej. Z uwagi na to, iż wynagrodzenie jest o wiele wyższe, tendencja ta stale rośnie. Podobna sytuacja

¹ Aleksandra Hergezele – studentka studiów II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo narodowe na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Akademii Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.

² Rozporządzenie (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen, art. 3.

³ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, Dz.U.2019.1776, art. 12.

występuje w obszarze edukacji, umiejscowienie pozwala bowiem na różnorodne wymiany szkolne czy możliwości stażu, co przekłada się na rozwój zdolności językowych i istnienia wielu nowych perspektyw życiowych. Zjawisko to pozytywnie wpływa na integrację międzynarodową i odbiór naszych sąsiadów. Dochodzi tutaj do sytuacji, w której mieszkańcy takich stref nie budują wobec siebie obrazu obco-krajowców jako wrogów, efektem czego, stereotyp wrogości między Polakami a Niemcami spowodowany historią, zaczyna się zacierać.

Według R. Grockiego do elementów niezbędnych do prowadzenia skutecznej i sprawnej współpracy przygranicznej należą m.in.:

– zawarcie umów oraz porozumień (takich jak np. Traktat między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy podpisany w Bonn dnia 17 czerwca 1991 roku),

- analiza skutków występujących zagrożeń,
- analiza relacji czasowych,
- oszacowanie posiadanych sił i środków,
- identyfikacja hipotetycznych zagrożeń⁴.

Współpraca między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec jest fundamentem utrzymywania bezpieczeństwa w strefie przygranicznej.

1. KLASYFIKACJA ZAGROŻEŃ

Typologia zagrożeń występujących na obszarach przygranicznych nie różni się w sposób znaczący od tych mających miejsce na terenie całego państwa. Istotną kwestią jest skala oraz częstotliwość ich występowania. Uwagę przy opisywaniu bądź klasyfikowaniu zagrożeń warto zwrócić na fakt, iż różnego typu zagrożenia towarzyszyły ludzkości od zawsze, a to jak wyglądają obecnie i w jakich aspektach życia występują, jest związane z poziomem rozwoju cywilizacyjnego. W przeciwieństwie do zagrożeń naturalnych, na które człowiek nie ma znaczącego wpływu, zagrożenia antropogeniczne zawdzięczają swoje istnienie właśnie człowiekowi. Najczęstszym ich czynnikiem jest błąd ludzki oraz działalność społeczeństwa. W obliczu zagrożeń, powstaje łańcuch przyczynowo-skutkowy, co oznacza, że ze zjawiska pierwotnego może ewoluować następne, a to w konsekwencji bardzo często prowadzi do katastrof na porównywalną bądź większą skalę. Ilość zagrożeń mających prawdopodobieństwo wystąpienia jest niezliczona. Zasady i tryb postępowania w przypadku ich zaistnienia określają ustawy i plany zarządzania kryzysowego na poszczególnych szczeblach.

Na potrzeby artykułu, usystematyzowano zagrożenia ze względu na źródło ich pochodzenia:

- zagrożenia naturalne
 - ❖ geologiczne – np. tsunami, trzęsienia ziemi, erupcje wulkanów, osuwiska i inne związane z ruchem płyt tektonicznych,

⁴ R. Grocki, *Kryteria współpracy przygranicznej w sytuacjach zagrożeń*, [w:] B. Kaczmarczyk (red.) *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, Toruń 2017, s. 57.

❖ klimatyczne – np. powodzie, susze, upały, huragany, ulewne deszcze czy obfite śnieżyce, wszystkie te związane ze zjawiskami atmosferycznymi i ich oddziaływaniem,

– zagrożenia techniczne:

❖ awarie urządzeń technicznych, pożary, katastrofy, wszystkie te związane z błędem ludzkim w konstrukcji lub złym użytkowaniu urządzeń,

– inne zagrożenia

❖ terroryzm oraz militarne,

❖ owady i gryzonie oraz powiązane z tym epidemie różnego typu,

❖ spowodowane czynnikiem bądź błędem ludzkim,

❖ społeczne – np. alkoholizm, narkomania, bezrobocie, zamieszki itp⁵.

Każde z wyżej wymienionych zagrożeń prowadzi za sobą wielorakie skutki, które w mniejszym lub większym stopniu wpływają na życie i zdrowie, mienie oraz środowisko.

W klasyfikacji efektów zagrożeń pomocną może okazać skala wyróżniająca skutki nieistotne, małe, średnie, duże oraz katastrofalne.

Na bezpieczeństwo w strefach przygranicznych wpływa wiele czynników. Jednym z nich jest kształtowanie spójnych i zorganizowanych systemów w których skład wchodzi Straż Graniczna (SG), Służba Celno-Skarbowa (SCS) i Policja. Ich zadania i tryb działania regulują ustawy, a Rada Ministrów określa zakres i tryb współpracy oraz sposób wykonywania czynności przez poszczególne organy. Dzięki tym unormowaniom, możliwe jest stworzenie regularnej sieci działającej jak jeden spójny organizm. Dlatego niemożliwe jest usytuowanie jednego z tych organów jako najważniejszego, mimo że działają one w nieco innych obszarach. Nadrzędną kwestią dla wszystkich jest bezpieczeństwo. Działalność tych służb jest szczególnie ważna, gdyż to one w dużej mierze, w swoich zadaniach pozwalają na identyfikację oraz walkę z zagrożeniami. Instytucje te dbają o zachowanie porządku w wielu sferach życia, zarówno codziennego jak i w sytuacjach, o z których człowiek często nie zdaje sobie sprawy. Każda z tych służb współpracuje ze sobą nawzajem i chociaż na pierwszy rzut oka bardzo się różnią, to mają ten sam cel, czyli dbanie o bezpieczeństwo obywateli kraju. Warto dodać, że to nie jedyne służby chroniące ludzi, należą do nich bowiem także m.in. Państwowe Ratownictwo Medyczne czy Państwowa Straż Pożarna. Warto zaznaczyć, że z dnia na dzień coraz bardziej brakuje ludzi chętnych do pracy w tych służbach, a ilość wakatów na te stanowiska jest w rzeczywistości bardzo duża. Sytuacja ta może negatywnie wpłynąć na odczuwanie bezpieczeństwa przez społeczeństwo, być elementem zachęcającym do zachowań przestępczych oraz wprowadzić faktyczny stan zagrożenia z uwagi na nieadekwatność sił w sytuacjach kryzysowych. Nie należy natomiast umniejszać znaczeniu Sił Zbrojnych (SZ). Odpowiadają one w dużym stopniu za bezpieczeństwo obywateli oraz narodu, a w sytuacjach kryzysowych przejmują kontrolę nad zagrożeniem i to właśnie one są podstawą systemu obronnego państwa. Stanowią one gwarant utrzymania bezpieczeństwa zarówno w czasie wojny jak i pokoju (np. w sytuacjach kryzysowych).

⁵ R. Grocki, *Vademecum zagrożeń*, Warszawa 2004, s. 10-11.

2. POWODZIE

Powódź należy do najbardziej gwałtownych zagrożeń związanych z wezbraniem wody i wzrostem jej poziomu, które prowadzi do przekroczenia stanu brzegowego, a w późniejszym etapie do zalania lądowych obszarów leżących na terenie zalewowym. Powodzie mogą występować z wielu przyczyn i w praktycznie każdym rejonie na ziemi. Skąd bierze się woda, która powoduje te zjawisko? Odpowiedzi na to pytanie udzieliło niejako Rządowe Centrum Bezpieczeństwa w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego. Źródłem powodzi oprócz opadów atmosferycznych mogą być zatem wody rzeczne, gruntowe, morskie, od urządzeń wodno-kanalizacyjnych oraz inne o nieznanym pochodzeniu⁶.

Przebiegu powodzi nie da się przewidzieć, dlatego owe podziały mają tak istotne znaczenie, w sytuacji kiedy mowa o powodziach o małym i średnim zasięgu. Polska jako państwo jest w stanie poradzić sobie ze zwalczaniem skutków, natomiast w sytuacji powodzi o zasięgu krajowym, często wymagana jest pomoc o charakterze międzynarodowym. W tym celu zawarte zostały umowy i porozumienia między rządami państw współpracujących w dziedzinie klęsk żywiołowych, katastrof oraz likwidacji ich skutków. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej zawarł owe umowy z następującymi państwami: Federacją Rosyjską, Republiką Litewską, Ukrainą, Republiką Słowacką, Republiką Czeską, Federacją Niemiec, Republiką Białoruską, Republiką Węgierską, Republiką Chorwacką oraz Republiką Słoweńską⁷. Powódź, która wystąpiła w sierpniu 2010 r. w obszarze Nysy Łużyckiej, szczególnie w jej górnym dorzeczu, była klęską niespotkaną na tym terenie w ciągu ostatnich 100 lat⁸. Za główny powód wystąpienia katastrofy uważa się obfite i gwałtowne opady deszczu, które doprowadziły do szeregu zdarzeń mających późniejszy wpływ na przebieg powodzi. Z uwagi na usytuowanie miast Zgorzelca i Goerlitz z ich naturalną granicą na Nysie Łużyckiej, rozpatrywanie zagrożeń powinno odbywać się w charakterze transgranicznym. Skala zagrożenia, jakim jest powódź występuje nie tylko na obszarze jednego konkretnego miasta, ponieważ żywioł ten nie zna pojęcia, jakim jest granica i niszczy wszystko na swojej drodze. Działania podejmowane w związku z walką z zagrożeniami powodziowymi, powinny być skomunikowane i jasno określone w sposób jawny.

Współpracą transgraniczną można nazwać wszelkie działania wspólne, mające na celu umocnić i rozwinąć kontakty sąsiedzkie między społecznościami przygranicznymi, zarówno w sferze gospodarczej, społecznej jak i w kontekście zwalczania zagrożeń. Dzięki owej współpracy, dochodzi do zjawiska tworzenia się powiązań na szczeblach lokalnym i regionalnym, a także do wzrostu zaufania są-

⁶ Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, sporządzony w oparciu o art. 5 Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz.U.2020.0.1856.

⁷ https://www.straz.gov.pl/panstwowa_straz_pozarna/Wspolpraca_miedzynarodowa [dostęp: 10.10.2020].

⁸ Wspólny polsko-niemiecko-czeski raport dot. Zdarzenia powodziowego w dniach 07-10 sierpnia 2010 na rzece Nysie Łużyckiej jako element wstępnej oceny ryzyka powodziowego zgodnie z art. 4 Dyrektywy Powodziowej, s. 3.

siedzkiego, co w konsekwencji prowadzi do zacierania się wrogiego wizerunku Niemiec podyktowanego historią⁹.

W ramach współpracy przygranicznej funkcjonują również związki nazwane Euroregionami, składające się z reprezentantów państw sąsiadujących. Euroregion Nysa w swoich celach skupia się głównie na zadaniach związanych z gospodarką wodną i rzeczną zalewni Nysy Łużyckiej, rozwojem planowania przestrzennego, ochroną środowiska, a także podnoszeniem poziomu życia mieszkańców. W skład tego regionu wchodzi gminy i powiaty trzech państw: Polski, Niemiec oraz Czech¹⁰. Aby współpraca w dziedzinie walki z zagrożeniami przynosiła pozytywne rezultaty, niezmiernie ważną kwestią jest sprawny przepływ informacji między jednostkami administracyjnymi. Stały kontakt i korelacja w działaniach prewencyjnych z zakresu przeciwdziałania skutkom zagrożeń potencjalnie występujących w regionie przygranicznym, wpływa bowiem na wzrost poziomu zapobiegania im.

W przypadku zagrożeń powodziowych, istotnym aspektem jest skomunikowanie systemów alarmowania i monitorowania zagrożeń, a także jednakowe wymogi do zabezpieczeń, takich jak budowa śluz, zbiorników retencyjnych czy wałów przeciwpowodziowych. W sytuacji doraźnej ochrony, ważne jest również podejmowanie jednakowych działań zarówno przez stronę niemiecką jak i polską, choćby w sprawach takich jak rozmieszczenie worków z piaskiem – rozmieszczenie środków technicznych w taki sposób, aby fala powodziowa nie skumulowała swojej siły na jedną ze stron. Granice pomiędzy Polską a Republiką Federalną Niemiec w większości tworzy Nysa Łużycka i Odra, dlatego tak ważną kwestią jest współpraca na wodach granicznych.

Do powodzi, do której doszło z początkiem sierpnia 2010 r. przyczyniła się fala intensywnych opadów w rejonie południowo-zachodniej Polski i północnych Czech, efektem czego było gwałtowne wezbranie wód, przekraczające stany ostrzegawcze i alarmowe na terenach w zalewniach Nysy Łużyckiej. Woda niemieszcząca się w korytach rzek i zbiorników wodnych spowodowała podtopienia i następnie uszkodzenia infrastruktury w okolicznych rejonach. Do punktu kulminacyjnego doszło po pęknięciu zapory na zbiorniku Niedów, które pociągnęło za sobą rosnące zagrożenie dla okolic przyległych do Nysy Łużyckiej¹¹.

Na przykładzie powodzi z 2010 r., którą śmiało można określić mianem katastrofy, zauważalne jest wiele braków w zakresie komunikacji między miastami sąsiadującymi. Przepływ informacji w owym czasie okazał się bowiem nieefektywny. Okoliczności z 7 sierpnia 2010 r. pokazały luki w systemie powiadamiania granicznego, a pierwszym komunikatem stanowiącym sygnał o możliwości wystąpienia zagrożenia o charakterze transgranicznym była prośba strony polskiej o pomoc ze strony niemieckiej w postaci użyczenia środków ułatwiających ewakuację ludności ze stref zagrożenia. Na tamtą chwilę niemożliwym do przewidzenia było

⁹ Z. Mogiła, J. Zaleski, M. Zathay, *Wykorzystanie przygranicznego położenia terenów znajdujących się w zachodniej części Polski dla rozwoju społeczno-gospodarczego*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Rzeczypospolitej Polskiej, Wrocław 2011, s. 9-10.

¹⁰ *Ibidem*, s.12.

¹¹ J. Gustowska, E. Lubacz, A. Ramza, *Powodzie 2010 - działania dolnośląskiego zarządu melioracji i urządzeń we Wrocławiu*, [w:] *Współczesne problemy ochrony przeciwpowodziowej*, Paryż 2012, s. 4.

pęknięcie tamy na zbiorniku w Niedowie, gdyż sytuacja rozwijała się w bardzo dynamiczny sposób¹². W Tabeli 1. przedstawiono najistotniejsze zgłoszenia w kontekście transgranicznym, odnoszące się do przerwania tamy na Witce.

Tabela 1. Transgraniczne zgłoszenia po przerwaniu tamy na zbiorniku w Niedowie

Godzina	Zgłoszenie
17.58	telefoniczna informacja od Policji w Zgorzelcu do Straży Granicznej o pęknięciu tamy na Witce, prośba o powiadomienie niemieckiej strony
18.02	telefoniczna informacja od Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej w Krośnie Odrzańskim do Punktów Przyjmowania Osób i Regionalnej Wymiany Informacji w Goerlitz i Ludwigsdorf o zdarzeniach na zaporze na Witce
18.05	otrzymanie informacji przez Wspólne Centrum w Świecku od polskiej Straży Granicznej o sytuacji na zaporze na Witce
18.10	otrzymanie informacji przez Wspólne Centrum w Świecku od polskiej Straży Granicznej o zarządzeniu ewakuacji Radomierzyc przez polskie służby
18.44	niemiecka funkcjonariuszka, przebywająca na terenie Komendy Policji w Zgorzelcu celem pozyskiwania informacji, powiadamia telefonicznie Dyrekcję Policji Łużyce Górne – Dolny Śląsk o pękniętej tamie
19.16	informacja od IMGW we Wrocławiu o aktualnym odpływie ze zbiornika Niedów wynoszącym o godzinie 19.00 ok. 650m ³ /s do Krajowego Saksońskiego Centrum Powodziowego
19.36	informacja od Komendy Głównej PSP w Warszawie do Federalnego Urzędu ds. Ochrony Ludności i Pomocy w Przypadku Katastrof w Bonn o bardzo złej sytuacji, która może stanowić realne zagrożenie dla Goerlitz, informacja ta dociera do Saksońskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o godzinie 20.03
20.00	telefoniczna informacja od Komendy Głównej PSP w Warszawie do Wspólnego Federalno-Landowego Centrum Powiadamiania i Oceny Sytuacji w związku z uszkodzeniem tamy na zbiorniku Niedów
20.23	wiadomość od IMGW do Centrum Powiadamiania o Powodzi Brandenburgia o prognozie stanów wody
20.25	telefoniczna komunikacja między Strażą Pożarną w Zgorzelcu a Strażą Pożarną w Goerlitz, w celu potwierdzenia świadomości strony niemieckiej o zagrożeniu

Źródło: opracowano na podstawie: Raport polsko-niemieckiej grupy roboczej ds. „Przepływu informacji”, Wrocław 2010

Na podstawie wyżej przedstawionej tabeli można zauważyć, że pierwszy komunikat przykazywany do służb niemieckich o kryzysowej sytuacji na zaporze Witka został o 18.02. Biorąc pod uwagę fakt iż zapora pękła około 18.00, polska strona uznała, że była to informacja przekazana jak najszybciej było to możliwe. Niemiecka strona była podobnego zdania¹³.

Warto zwrócić uwagę również na niedogodności pomiarowe po obu stronach granicy. Rozbieżność danych może wynikać z różnic pomiarowych obu krajów na ich liniach brzegowych, a także ukształtowania terenu w okolicach Nysy Łużyckiej. Co ciekawe, biorąc pod uwagę różnice terenowe oraz ewentualny błąd pomiaru poziomu wody w momencie kulminacyjnym, to zauważalną różnicą jest wysokość stanów alarmowych i ostrzegawczych, na znaczną niekorzyść strony

¹² Raport polsko-niemieckiej grupy roboczej ds. „Przepływu informacji”, Wrocław 2010.

¹³ *Ibidem*.

polskiej. Dlatego tak istotnym jest wzajemne opracowywanie sfery technicznej w zakresie ochrony przeciwpowodziowej.

Na specyfikę zagrożeń w miastach przygranicznych w głównej mierze wpływa fakt wzajemnej współpracy w redukcji ryzykownych zdarzeń, a także czas i sprawność komunikacji i przekazywania informacji. Dla wzrostu skuteczności podejmowanych działań znaczenie ma również przynależność miast przygranicznych do różnych struktur takich jak w przypadku Zgorzelca i Goerlitz do Europejskiego regionu Nysa. Do walki ze wszystkimi zagrożeniami w wymiarze transgranicznym niezbędne są obie strony zaangażowane w zaistniałe niebezpieczeństwo. Fakt, że zagrożenie swój początek miało na terenie jednego z państw, nie stanowi podstawy do rozpatrywania i zwalczania go tylko po jednej ze stron, czego idealnym przykładem była sierpniowa powódź z 2010 r.

3. EPIDEMIE

W myśl Ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych, epidemia jest to „wystąpienie na danym obszarze zakażeń lub zachorowań na chorobę zakaźną w liczbie wyraźnie większej niż we wcześniejszym okresie albo wystąpienie zakażeń lub chorób zakaźnych dotychczas niewystępujących”¹⁴. Z uwagi na to, iż jest to zagrożenie niewidoczne, jego wykrycie nie jest tak proste, jak w przypadku innych zagrożeń.

Rozprzestrzenianie się wirusów i bakterii jest różne w zależności od ich uwarunkowań – jedne postępują szybciej, inne wolniej. Wśród rodzajów rozprzestrzeniania się chorób można wyróżnić kontakt personalny (od innych osób) oraz tzw. źródło punktowe (np. produkty spożywcze)¹⁵. Aby doszło do epidemii, musi dojść do wyprowadzenia patogenu ze źródła, czy to poprzez błąd człowieka (w tym awarii sprzętów) czy wskutek innych katastrof, takich jak np. powódź, czy choroby odzwierzęce, determinowane poprzez kontakt z człowiekiem, który przenosi infekcję dalej. Przy tak dużej różnorodności, zapobieganie epidemiom staje się niemalże niemożliwe. Istnieją jednak pewne działania, dzięki którym można ograniczyć ryzyko:

- przestrzeganie zasad higieny,
- przestrzeganie zaleceń rządowych (jeśli takowe regulacje występują, np. obowiązek zasłaniania twarzy w miejscach publicznych),
- szczepienia,
- prowadzenie badań i wykonywanie testów,
- zaopatrywanie się w żywność ze sprawdzonych/przebadanych źródeł¹⁶.

W związku z rodzajem epidemii, jej zasięgiem i predyspozycją do rozprzestrzeniania, działania w fazie reagowania mogą się różnić. W przypadku epidemii chorób znanych, pierwszym krokiem są obowiązkowe szczepienia, natomiast gdy epidemia jest zakażeniem dotychczas niewystępującym, proces reagowania staje się o wiele trudniejszy. Obok izolacji ludzi i obszarów, w niektórych przypadkach

¹⁴ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych, Dz.U.2020.0.1845, art. 1.

¹⁵ R. Grocki, 2004, s. 106.

¹⁶ *Ibidem*, s. 107.

rządy państw mogą narzucić określone zasady postępowania, często ograniczające wolności i prawa człowieka, takie jak np. prawo do swobodnego przemieszczania się, czy prawo do pracy¹⁷. Proces zwalczania epidemii chorób wcześniej niewystępujących jest długotrwały, najczęściej z uwagi na czas wynalezienia szczepionki, który może wydłużyć się jeszcze bardziej z powodu możliwych mutacji wirusów.

W aspekcie przygranicznym, epidemie warto rozpatrywać przez pryzmat obu państw z uwagi na stały przepływ ludzi przez granicę. Epidemia koronawirusa, doskonale pokazała jak niesprawna jest współpraca transgraniczna i jak bardzo wiele państwa powinny zmienić w działaniach prewencyjnych. Tysiące ludzi po zamknięciu przejść granicznych zostało bowiem oderwanych od rodzin, aby nie stracić pracy. Dla wielu była to ciężka decyzja, na którą nie mieli zbyt wiele czasu. Szereg strat, jakie spowodowała epidemia jest ogromny, zarówno w sferze ekonomicznej, gospodarczej jak i kulturowej. Jest to kolejny przykład na to, że zagrożenia nie znają pojęcia granic.

4. PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Na specyfikę przestępczości zorganizowanej w kontekście transgranicznym w analizowanym regionie największy wpływ ma dostęp do łatwego przepływu osób i towarów przez granicę poprzez brak kontroli oraz przynależność zarówno do Unii Europejskiej oraz strefy Schengen. Chęć oraz perspektywa łatwego zarobku jest tym co motywuje przestępców do dalszych działań.

Mianem przestępczości zorganizowanej można określić zjawisko o charakterze przestępczym w którym:

- liczba osób biorących udział w działaniach przestępczych to co najmniej 3,
- popełniane są przestępstwa o określonym kierunku przez pewny czas,
- grupa ma wyznaczony cel działania, którym jest pozyskiwanie korzyści finansowych i materialnych z przestępstw.

Grupy zajmujące się przestępczością zorganizowaną funkcjonują na całym świecie i przybierają wiele form. Można śmiało stwierdzić, że najprężniej działają w okolicach granic państw z uwagi na większe możliwości zarobkowe, wypływające z przemytu granicznego. Przestępczość zorganizowana przybiera wiele kształtów i zorientowana jest zazwyczaj na przestępstwa takie jak¹⁸:

- fałszowanie pieniędzy,
- przemyt towarów objętych akcyzą, narkotyków i ludzi,
- handel bronią,
- haracze,
- handel ludźmi (również organami) oraz porwania dla okupu,
- sutenerstwo,
- cyberprzestępczość,
- napady, rozboje, włamania,
- korupcja,
- wszelkiego rodzaju wyłudzenia,

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ P. Olbrycht, A. Raś, *Przestępczość zorganizowana jako zagrożenie bezpieczeństwa publicznego*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, nr 31(2)/2019, s. 280.

- przestępczość narkotykowa (wytwarzanie, dystrybucja, przemysł),
- przestępczość gospodarcza.

Każda z grup przestępczych obiera inny tryb działania, uzależniony od sposobności do popełniania czynów zabronionych. We wszystkich dziedzinach życia zauważa się postęp, nie inaczej jest też w przypadku zorganizowanych grup przestępczych. Od pozornie małych wykroczeń, początkowo dających mniejsze korzyści, przestępcy dochodzą do coraz większych zysków i wcielają w swoje formacje więcej osób, co staje się pierwszym krokiem do tworzenia się hierarchii i struktur mafijnych. Nie sposób zapobiec tworzeniu się owych grup, ponieważ przestępstwa są szybkim i efektywnym sposobem uzyskiwania korzyści, co w oczach wielu osób może wydawać się atrakcyjną opcją utrzymywania się. Warto zauważyć też, iż grupy te są elastyczne w swoich działaniach i często dostosowują się do obecnie panującej sytuacji ekonomicznej i gospodarczej regionu w którym działają.

Do walki z przestępczością zorganizowaną, na terenie państw wyznaczone są formacje, których działalność uregulowana jest przez ustawodawców w aktach prawnych. W Polsce do działań związanych z rozpoznawaniem i zwalczaniem wyznaczone są poniższe formacje:

- Policja (w tym Centralne Biuro Śledcze),
- Straż Graniczna,
- Służba Celno-Skarbowa
- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW),
- Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA),
- Agencja Wywiadu (AW),
- Służba Wywiadu Wojskowego (SWW),
- Służba Kontrwywiadu Wojskowego (SKW),

Pomimo działania tych formacji, niemożliwa jest identyfikacja wszystkich przestępców i wykluczyć zagrożenia, z jakim się wiąże przestępczość zorganizowana.

Na rozwój tego typu zachowań znaczny wpływ ma globalizacja, której negatywne aspekty ułatwiają działalność przestępczą. Łatwy przepływ kapitału, a także ludzi i mienia po całym świecie potęguje to zjawisko. W szczególności w odniesieniu do otwartych granic i braku kontroli na wielu z nich – nielegalny przemysł staje się zatem coraz łatwiejszy.

PODSUMOWANIE

Na niepowtarzalność zagrożeń w analizowanych miastach wpływ ma wiele czynników, lecz za jeden z najistotniejszych można uznać uwarunkowania geograficzne. Miasta te dzieli naturalna granica na Nysie Łużyckiej, która jest lewobrzeżnym dopływem Odry. W związku z tym do najczęstszych i najbardziej prawdopodobnych na tym obszarze zagrożeń należą powodzie, co kilkakrotnie pokazała historia. Walka z żywiołem, jakim jest woda angażuje wiele służb, które szczególnie na tym terenie powinny płynnie i harmonijnie wykonywać swoje zadania, aby się dopełniać i sprawnie reagować na ogrom zagrożeń. Analizując katastrofę z jaką mierzyły się Zgorzelec i Goerlitz, a także wiele okolicznych miast w sierpniu 2010

r., można dojść do wniosku, że należy poprawić i zoptymalizować wspólne sposoby działania w obliczu niebezpieczeństwa.

Wirusy, będące „niewidzialnym wrogiem”, poprzez swoje możliwości oraz skłonności ludności do podróżowania, są w stanie w krótkim czasie opanować świat, prowadząc do pandemii, która niesie za sobą szereg negatywnych skutków, dlatego tak ważne są kooperatywne działania służb, a także odpowiedzialne zachowanie ludności w obliczu zagrożenia.

Przestępczość zarówno zorganizowana jak i ta niewyselekcjonowana istnieje na świecie od bardzo dawna i nie sposób jej zaradzić. W dobie ułatwionego przepływu granicznego, zjawisko to ulega nasileniu, niosącemu za sobą wzrost zachowań przestępczych, takich jak przemyt ludzi czy narkotyków za przez granicę z innym państwem.

Redukcja skutków zagrożeń o charakterze transgranicznym wymaga korelacji działań obu państw, których dotyczy zaistniałe niebezpieczeństwo. Wraz z postępowaniem technologicznym oraz globalizacją zaobserwować można bowiem tendencję do wzrostu oraz dywersyfikacji występujących zagrożeń.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

1. Rozporządzenie (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen.
2. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, Dz.U.2019.1776.
3. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych, Dz.U.2020.0.1845.

Pozycje zwarte

4. Fiałkowska A., *Przestępczość zorganizowana jako zagrożenie bezpieczeństwa w miastach oraz bezpieczeństwa terenów przygranicznych*, [w:] Kustra W., Smolak L. (red.) *Bezpieczne miasta. Współczesne zagrożenia i wyzwania*, Warszawa 2015.
5. Grocki R., *Kryteria współpracy przygranicznej w sytuacjach zagrożeń*, [w:] Kaczmarczyk B. (red.) *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, Toruń 2017.
6. Grocki R., *Vademecum zagrożeń*, Warszawa 2004.
7. Mogiła Z., Zaleski J., Zathay M., *Wykorzystanie przygranicznego położenia terenów znajdujących się w zachodniej części Polski dla rozwoju społeczno-gospodarczego*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Rzeczypospolitej Polskiej, Wrocław 2011.

Artykuły z czasopism

8. Olbrycht P., Raś A., *Przestępczość zorganizowana jako zagrożenie bezpieczeństwa publicznego*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, nr 31(2)/2019: 277-286.

Źródła internetowe

9. https://www.straz.gov.pl/panstwowa_straz_pozarna/Wspolpraca_miedzynarodowa.

Pozostałe

10. Gustowska J., E. Lubacz, A. Ramza, *Powodzie 2010 - działania dolnośląskiego zarządu melioracji i urzędzeń we Wrocławiu*, [w:] *Współczesne problemy ochrony przeciwpowodziowej*, Paryż 2012.
11. Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, sporządzony w oparciu o art. 5 Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz.U.2020.0.1856.
12. Raport polsko-niemieckiej grupy roboczej ds. „Przepływu informacji”.
13. Wspólny polsko-niemiecko-czeski raport dot. Zdarzenia powodziowego w dniach 07-10 sierpnia 2010 na rzece Nysie Łużyckiej jako element wstępnej oceny ryzyka powodziowego zgodnie z art. 4 Dyrektywy Powodziowej.

THREATS ON BORDER AREAS ON THE EXAMPLE OF ZGORZELEC AND GOERLITZ

Summary: *Threats appearing in border areas, show their specificity in the aspect of ways of reacting and cooperation, as well as the frequency of their occurrence. A characteristic example of treat that, in essence konws no borders is flood, as well as epidemics which are more popular and invisible enemy of man. Free movement between states is a determining factor organised crime.*

Keywords: *threats, Zgorzelec, Goerlitz, flood, epidemic, organised crime*